

Հաստատում եմ՝ 14 նոյեմբերի 2025թ.

Հայ Ռուսական համալսարանի
գիտական գծով պրոռեկտոր,
փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր,
Ֆիզիկա-մաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու,
պրոֆեսոր Ավետիսյան Պարգև Մերգելի

ԿԱՐԾԻՔ

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

Վարդուհի Գագիկի Միրիջանյանի

*Իրավաբանական փաստաթղթերի թարգմանության խնդիրը գործառական-
հաղորդակցական լույսի ներքո*

թեմայով

Ժ.02.07 «Ռումանագերմանական լեզուներ» մասնագիտությամբ
բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման
ատենախոսության վերաբերյալ

Իրավական պաշտոնական փաստաթղթերը մեծ կարևորություն են ներկայացնում, քանի որ կարգավորում են հասարակական, անհատական և միջպետական հարաբերություններ: Սա նշանակում է, որ ցանկացած իրավական փաստաթուղթ պետք է ներկայացվի ճշգրիտ, երկխմաստությունն ու տարբերությունները բացառող լեզվով, հատուկ ընտրված բառապաշարով, լեզվական և խոսքային առումով ճիշտ ձևակերպված՝ պահպանելով լեզվին բնորոշ կառուցվածքային և ոճական բոլոր առանձնահատկությունները: Նշված փաստաթղթերը, հարելով իրավաբանական խոսույթին, ձևավորվում են լեզվի և իրավունքի փոխազդմամբ և ուսումնասիրվում լեզվաիրավագիտության շրջանակում:

Իրավական փաստաթղթերի թարգմանությունը առանձնապես պատասխանատու և բարդ գործընթաց է, քանի որ թարգմանիչը պետք է խորապես տիրապետի սկզբնաղբյուր և թիրախ լեզուների ինչպես լեզվաբանական, այնպես էլ իրավաբանական և օրենսդրական առանձնահատկություններին և բնորոշ մասնագիտական նորմերին:

Այսպիսով, սույն ատենախոսության հետազոտության առարկան իրավական փաստաթղթերն են, մասնավորապես՝ անգլերեն միջազգային պայմանագրերը՝ անգլերեն և հայերեն տարբերակների համեմատական լեզվական և թարգմանական վերլուծությամբ և որոշակի առանձնահատկությունների վերհանմամբ: Իրավական փաստաթղթային խոսույթում լեզվական տարրերի փոխհարաբերությունը կրում է իմաստային և գործառական-հաղորդակցական նպատակաուղղված բնույթ, որի ուսումնասիրությունը կարևոր է թարգմանական խնդիրների ճիշտ լուծման համար: Հեղինակը նպատակ ունի բացահայտել այն բոլոր խնդիրներն ու այն ներլեզվական և արտալեզվական գործոնները, որոնք ապահովում են տվյալ խոսույթային տարատեսակի լիարժեք իրացումը:

Հետազոտության հիմնական նպատակն է լեզվաիրավագիտական մոտեցմամբ բացահայտել իրավական փաստաթղթերի՝ հատկապես պայմանագրերի ոճագործառական և թարգմանական առանձնահատկությունները՝ ցույց տալով լեզվի հիմնարար դերը իրավաբանական խոսույթի ձևավորման մեջ:

Հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է իրավական փաստաթղթերի՝ ներպետական և միջազգային հարաբերությունների ճիշտ կազմակերպման, օրենքի գերակայության և իրավական համակարգերի նկատմամբ հանրային վստահության ամրապնդման գործում ունեցած առանցքային դերով:

Ատենախոսության գիտական նորույթը իրավական փաստաթղթերում/պայմանագրերում առկա լեզվական միավորների՝ եզրույթների, հապավումների, բառերի, բառակապակցությունների, շարահյուսական միավորների ճիշտ ընկալումն է և դրանց համարժեք ճշգրիտ թարգմանությունը ոչ միայն լեզվական առանձնահատկությունների, այլև արտալեզվական համատեքստի հաշվառմամբ՝

միտված լինելով բացահայտել իրավաբանական փաստաթղթերի իրավաբանական և պաշտոնական-գործարար ոճերի համադրման վրա հիմնված միջգիտակարգային բնույթը: Այլ կերպ, իրավական փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը բոլոր լեզվական մակարդակներում հնարավորություն է տալիս դիտարկել դրանք որպես իրավաբանական և պաշտոնական խոսքի գործառական միասնության վրա հիմնված խոսքային տարատեսակ:

Հետազոտության տեսական արժեքը պայմանավորված է իրավական փաստաթղթերի լեզվական, արտալեզվական, ոճագործառական, թարգմանական և հաղորդակցական առանձնահատկությունների համակարգված ուսումնասիրությամբ, բազմազան լեզվաբանական դպրոցների ու մեթոդների տեսական դրույթների քննարկմամբ և նոր մոտեցումների առաջադրմամբ:

Հետազոտության գործնական արժեքը պայմանավորված է նրանով, որ վերլուծված և մշակված նյութը կարող է արդյունավետորեն կիրառվել լեզվաիրավագիտության, լեզվի մշակույթի, հաղորդակցության տեսության և գործառական ոճագիտության բազմաբնույթ հետազոտական աշխատանքներում, ինչպես նաև անգլերենի գործնական ուսուցման ոլորտում՝ միջազգային իրավաբանական փաստաթղթերի լեզվի և ոճի ուսումնասիրության նպատակով:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլխից՝ իրենց ենթագլուխներով և ծանոթագրություններով, եզրակացությունից, գրականության ցանկից և հապավումների՝ AntConc թարգմանական գործիքի կիրառմամբ կատարված կորպուս հետազոտության արդյունքներով և դրանք պարունակող հավելվածից:

Ներածության մեջ ներկայացված են իրավական փաստաթղթերի ուսումնասիրության հիմնահարցերն ու խնդիրները, հիմնավորված է թեմայի և փաստական նյութի ընտրությունը, ընդգծված են ուսումնասիրության ոլորտը, առարկան, արդիականությունը և գիտական * նորույթը, ձևակերպված են մեթոդաբանական հիմքերը, գործնական նշանակությունն ու տեսական արժեքը, ինչպես նաև սահմանվել են հետազոտության նպատակներն ու խնդիրները:

Առաջին գլխում (*Իրավաբանական խոսույթը գործառական ոճերի համակարգում*) ատենախոսը ներկայացնում է խոսքի գործառական դասակարգումը, իրավաբանական ու պաշտոնական խոսույթների, ինչպես նաև իրավական փաստաթղթերի գրաված տեղը լեզվի գործառական համակարգում՝ ընդգծելով դրանց կարևոր դերը հասարակության և պետության գործունեությունը կարգավորելու գործում: Նշվում է, որ իրավաբանական և պաշտոնական-գործարար խոսույթները բաժանվում են ոճագործառական հաղորդակցական տարատեսակների, որոնցից մեկն էլ հենց իրավական փաստաթղթերն են, որոնց լեզուն հանդիսանում է իրավաբանի և թարգմանչի հիմնական գործիքը՝ հարմարեցված իրավաբանական և պաշտոնական խոսույթներին և հասարակական գործունեությունը ապահովող իրավահարաբերություններին: Այս գլխում ատենախոսը նաև ուշադրություն է դարձնում բառիմաստի, եզրույթների, հապավումների, համառոտագրությունների, բառակապակցությունների բազմաբաղադրիչ կապակցությունների և ձևաբանական կոնկրետ նորմերի՝ հոլովման, խոնարհման, հոգնակիության կանոնարկված տարբերակների դերին և նշանակությանը: Նշվում են նաև շարահյուսական կառույցների, հատկապես երկրորդական նախադասությունների և հոմանշային կառույցների գործառական նշանակությունը և դրանց թարգմանական առանձնահատկությունները:

Երկրորդ գլխում (*Իրավական պաշտոնական փաստաթղթերի թարգմանական-հաղորդակցական առանձնահատկությունները*) դիտարկված են իրավական փաստաթղթերի թարգմանության տեսական հիմքերը, մոտեցումները և գործընթացը, ինչպես նաև դրանց ընթացքում առաջացող իրավական բացերը: Նշվում է, որ բնագրի առանձնահատկությունները լիարժեք արտահայտելու համար թարգմանիչը պետք է խոսքիմաստային խնդիրների լուծումից հետո առանձնակի ուշադրություն դարձնի դժվար թարգմանելի բառաձևերին, արտահայտություններին, ինչպես նաև լեզվական կաղապարներին և կառույցներին: Ընդգծվում է, որ եզրույթային իմաստային համարժեքները մեծապես ազդում են թարգմանության որակի, ճշգրտության և բնագրի հետ համարժեքության վրա:

Բառիմաստային մակարդակում իրավական փաստաթղթերի ճիշտ թարգմանության կարևորությունը պարզելու համար ատենախոսն ուսումնասիրության նյութ է ընտրել 2009 թվականին ՀՀ կողմից վավերացված Պաշտոնական փաստաթղթերի հասանելիության մասին Եվրոպայի Խորհրդի կոնվենցիան» և դրա անգլերեն տարբերակը: Ատենախոսն ընդգծում է, որ վերոնշյալ համատեքստերում խստորեն պահպանվել են իրավաբանական խոսույթին և իրավական փաստաթղթերին բնորոշ բառիմաստային, շարահյուսական (գուգահեռ և դերբայական կառույցներ) և կետադրական նորմերը: Նման ձևավորումն ապահովում է պայմանագրի լիովին համապատասխանությունը իրավաբանական և պաշտոնական-գործարար խոսույթների պահանջներին:

Այս գլխի վերջին, երրորդ ենթագլխում հեղինակը առանձնապես կարևորում է հապավումների ճիշտ թարգմանությունը, որը միանգամայն բարդ գործընթաց է և լուրջ մարտահրավեր է ներկայացնում ինչպես հայերենից անգլերեն, այնպես էլ անգլերենից հայերեն փաստաթղթային թարգմանություն կատարելիս: Էական կարևորություն է ձեռք բերում իրավական լեզվի ճշգրիտ իմացությունը, քանի որ հապավումների սխալ կամ ոչ լիարժեք թարգմանությունը կարող է փոխել սկզբնաղբյուրի իմաստը, ստեղծել ընթերցողի մոտ շփոթմունք և նույնիսկ փաստաթուղթը դարձնել անվավեր: Կորպուսային վերլուծությամբ կատարված հատվածը արժանի է հատուկ դրվատանքի: Ըստ ատենախոսի՝ կորպուսային վերլուծությունը ցույց է տալիս հայերեն և անգլերեն հապավումների կիրառության անհամարժեք համամասնությունը՝ համապատասխանաբար 7 և 61, ինչը վկայում է լեզվական ու տեխնոլոգիական թերությունների և թարգմանական խնդիրների առկայության մասին: Եզրակացվում է, որ մինչդեռ անգլերեն հապավումների դեպքում արդեն կիրառվում են համակարգված և հսկայածավալ տվյալների բազաներ, հայերենը դեռևս ետ է մնում տեխնոլոգիական նման զարգացումներից, և որ հայերեն կորպուսների զարգացման միջոցով հնարավոր կլինի մեծապես բարելավել թարգմանության որակը և ապահովել միջազգային պայմանագրերի ու փաստաթղթերի ճշգրիտ թարգմանությունը:

Եզրակացության մեջ հստակ ամփոփված են ուսումնասիրության արդյունքները:

Այսպիսով, Վարդուհի Միրիջանյանի ատենախոսությունը արդիական է թե՛ ուսումնասիրության առարկայի, թե՛ ընտրված մեթոդաբանության առումով: Աշխատանքում ընդգրկված է լայնածավալ փաստական նյութ, որը հեղինակին հնարավորություն է տալիս կատարել ծանրակշիռ ընդհանրացումներ: Ատենախոսությունը աչքի է ընկնում նյութի խորը ուսումնասիրությամբ և իմացությամբ, շարադրանքի հստակությամբ, գիտական խորքային վերլուծությամբ:

Բարձր գնահատելով ատենախոսի կատարած աշխատանքը՝ այդուհանդերձ կցանկանայինք ստանալ որոշ հարցերի վերաբերյալ պարզաբանումներ:

1. Աշխատանքում որոշ խառնաշփոթ է առաջացնում հեղինակի կողմից օգտագործվող *իրավաբանական խոսույթ* և *պաշտոնական-գործարար ոճ* տերմինների կիրառությունը:
2. Ինչպես գիտենք, լեզուն մշտապես փոփոխության է ենթարկվում: Ինչո՞ւ է նախընտրելի կիրառել հնաբանությունները հայերենում և անգլերենում. արդյո՞ք դրա նպատակն է խուսափել երկակի մեկնաբանություններից:
3. Ինչո՞ւ են բնօրինակի բարդ ստորադասական և դերբայական դարձվածով կառույցները հիմնականում պահպանվում իրավաբանական փաստաթղթերի թարգմանության ընթացքում:
4. Հոմանիշ գույգերի իմաստային տարբերությունները արդյո՞ք տեսանելի են իրավաբանական խոսույթում:

Վերը նշված հարցապնդումները ամեննին չեն նվազեցնում կատարված հետազոտության արժանիքները: Ընդհանուր առմամբ, կարելի է փաստել, որ իրականացված է բավականին լուրջ, տեսական և գործնական նշանակություն ունեցող հետազոտություն: Ատենախոսությունը բավարարում է թեկնածուական ատենախոսությանը ներկայացվող պահանջները և հեղինակն արժանի է իր հայցած բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանին: Մեղմագիրն իր կառուցվածքով և բովանդակությամբ համապատասխանում է ատենախոսությանը:

Հեղինակի տպագիր հոդվածները արտացոլում են ատենախոսության բովանդակությունը:

Վերոնշյալը թույլ է տալիս միջնորդել ԵՊՀ գիտական աստիճաններ շնորհող մասնագիտական խորհրդի առաջ՝ Վարդուհի Գազիկի Միրիջանյանին շնորհելու բանասիրական գիտությունների թեկնածուի հայցվող աստիճանը Ժ.02.07 Ռոմանագերմանական լեզուներ» մասնագիտությամբ:

Գրախոսությունը քննարկվել և հաստատվել է Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարանի լեզվի տեսության և միջմշակութային հաղորդակցության ամբիոնի 2025 թվականի նոյեմբերի 14-ին կայացած N4 նիստում:

Ատենախոսության քննարկմանը ներկա էին Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարանի լեզվի տեսության և միջմշակութային հաղորդակցության ամբիոնի հետևյալ անդամները՝ բ.գ.դ., պրոֆեսոր Կ. Մատինյանը, բ.գ.դ., պրոֆեսոր Ա. Սիմոնյանը, բ.գ.դ., դոցենտ Մ. Սարինյանը, դոցենտ Ն. Թովմասյանը, բ.գ.թ., դոցենտ Ս. Թումանյանը և այլք:

Առաջատար կազմակերպություն՝
Ռուս-Հայկական (Սլավոնական)
համալսարանի լեզվի տեսության և
միջմշակութային հաղորդակցության
ամբիոնի վարիչ,
բ.գ.դ., պրոֆեսոր՝

Հաստատում եմ

Գիտքարտուղար՝

.11.2025

Ա. Ա. Սիմոնյան

Ռ. Ս. Կասաբաբովա